

Utlåtande 2005:213 RII (Dnr 415-841/2001)

Den fysiska planeringen när det gäller stadens barn och ungdomar

Motion av Börje Vestlund (s) (2001:36)

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande Motion (2001:36) av Börje Vestlund (s) anses besvarad med vad som anförs i detta utlåtande.

Föredragande borgarrådet Kersti Py Börjeson anför följande.

Ärendet

Börje Vestlund (s) har i motion 2001:36, *bilaga 2*, föreslagit att berörda nämnder ska arbeta för att fler spännande och intressanta mötesplatser för barn och ungdomar kommer till stånd; att barn och ungdomar får bli delaktiga i planeringsprocessen samt att staden upprustar befintliga lekplatser.

Remisser

Motionen har remitterats till stadsledningskontoret, idrottsnämnden samt till gatu- och fastighetsnämnden för yttrande.

Stadsledningskontoret anser sammantaget att staden redan idag arbetar enligt motionärens intentioner. Barns och ungdomars synpunkter kommer dock in delvis via tolkning och förmedling från vuxna.

Idrottsnämnden anser att den i sitt arbete till stor del planerar med hänsyn för barn och ungdom. Nämndens satsningar på spontanidrott nämns särskilt ligga i linje med motionens intentioner.

Gatu- och fastighetsnämnden anser att den i sin verksamhet tar hänsyn till stadens samtliga invånare. Nämnden framhåller att en upprustning av stadens lekplatser sker kontinuerligt. Vidare slås fast att barns rätt till inflytande redan idag är väl förankrad såväl i internationella konventioner som i svensk lag och i kommunala beslut.

Mina synpunkter

Motionen tar upp ett angeläget område och jag delar i stora stycken motionärens intentioner. Jag anser att barns och ungas utemiljö är en angelägen fråga och barns rätt till inflytande är av stor betydelse. Enligt min uppfattning har barnen själva unika erfarenheter och kunskaper om hur utemiljön bör gestaltas för att vara anpassade till deras behov.

Det finns på samma gång viktiga pedagogiska effekter av att låta barn vara med och påverka. Genom att i tidiga år fostra kommande generationer i demokratiska principer skapas goda förutsättningar för ett samhälle med stort mått av delaktighet.

Sedan motionen skrevs har mycket hänt. Jag vill särskilt framhålla det reviderade handlingsprogram för FN:s barnkonvention som kommunfullmäktige antog hösten 2004. Denna handlingsplan ligger i linje med motionärens intentioner. Särskilt nämns behovet av att barnens bästa ska beaktas och att barns rätt att komma till tals i frågor som berör dem är viktiga kommunala principer. Jag anser dock att staden på detta område redan idag arbetar i enlighet med motionärens intentioner. Motionen rör många nämnder som samtliga enligt handlingsplanen har uppgiften att ta hänsyn till barns bästa.

Idrottsnämndens verksamhet vänder sig i stor utsträckning till barn och ungdomar. I detta sammanhang vill jag nämna den unika idrottssatsning som just nu pågår i Stockholm. Inte på många decennier har en så omfattande satsning skett på upprustning och nybyggnation av anläggningar för idrott. I detta arbete läggs stor vikt vid att anpassa idrottsanläggningarna till barns och ungas behov.

Under mandatperioden har ett arbete med att ta fram ett nytt idrottspolitiskt program påbörjats. Samtliga partier har deltagit i arbetet och det nya programmet förväntas fattas beslut om i slutet av året. Fokus i programmet är på barn och ungdomar och det lyfts även fram att anläggningarna ska ha stor användarvänlighet och vara anpassade till alla grupper. Särskilt nämns också som ett av idrottsnämndens mål att barn och ungdomar ska ges rätt till inflytande.

Under året har även ett arbete påbörjats med att ta fram ett folkhälsoprogram för staden. Folkhälsoperspektivet är viktigt även i arbetet med att utfor-

ma olika stads- och boendemiljöer. Många barn och ungdomar lever i dag ett alltför stillasittande liv och för att underlätta och uppmuntra till fysiska aktiviteter är det viktigt att det är nära till fria ytor, lekplatser och platser att utöva idrott.

Vad gäller frågan om upprustandet av stadens lekplatser så anser jag att dessa bör hålla en god standard. Det är viktigt att lekplatserna är säkra platser men det är också viktigt att de på ett naturligt sätt inspirerar till lek och rekreation. Upprustning av lekplatser är något som staden kontinuerligt utför. En upprustning av stadens samtliga lekplatser från centralt håll anser jag mindre lämplig. Istället är det rimligt att upprustningen sker utifrån behov och utifrån lokala avvägningar i stadsdelsnämnderna och i andra nämnder. Stadsdelsnämnderna och marknämnden genomför idag fortlöpande översyner av lekplatser och parklekar. Detta arbete kommer dock att stärkas ytterligare i och med att Stockholms parkprogram förväntas antas inom en snar framtid. Därmed kommer ett systematiskt utarbetade av lokala parkprogram att göras av stadsdelsnämnderna och marknämnden i samarbete. Via en fördelningsnyckel tilldelas stadsdelnämnderna resurser för upprustande av park, grönområden och spontanidrott. Varje stadsdel har sedan själv möjlighet att prioritera utifrån de lokala behoven och önskemålen. I budgeten för 2006 har ytterligare resurser föreslagits för park, grönområden och spontanidrott. I och med det utökade stadsmiljöanslaget till stadsdelarna som bl.a. ska gå till skötsel av parker, grönytor och lekplatser så är det viktigt att följa upp och se hur stadsdelsnämnderna prioriterat upprustning och skötsel av lekparken.

När det gäller intressanta mötesplatser för unga så har varje stadsdel, i budget för 2006, i uppdrag att erbjuda ungdomarna en ickekommersiell träffpunkt och någon form av verksamhet i närområdet. I uppdraget ligger också att stadsdelarna ska jobba för att förbättra unga människors inflytande över den egna vardagen med konkreta insatser. Arbetsformer ska därmed utformas utifrån ungas egna erfarenheter och önskemål i lokalsamhället.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

Motion (2001:36) av Börje Vestlund (s) anses besvarad med vad som anförs i detta utlåtande.

Stockholm den 23 november 2005

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Kersti Py Börjeson

Anette Otteborn

ÄRENDET

Börje Vestlund (s) har i motion 2001:36 föreslagit att berörda nämnder ska arbeta för att fler spännande och intressanta mötesplatser för barn och ungdomar kommer till stånd; att barn och ungdomar får bli delaktiga i planeringsprocessen samt att staden upprustar befintliga lekplatser.

REMISSER

Motionen har remitterats till stadsledningskontoret, idrottsnämnden och gatu- och fastighetsnämnden för yttrande.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 27 november 2001 har i huvudsak följande lydelse.

STADSLEDNINGSKONTORETS SYNPKUNKTER

Motion (36:2001) av Börje Vestlund (s) anses besvarad med vad som anförs nedan.

Stadens idrottspolitiska program rör bl a barns och ungdomars organiserade likväl som spontana idrottande i barnens närområde, på skolgårdar, parklekar, bollplaner och i grönområden. Uttryck för dessa ambitioner förekommer även i idrottsnämndens verksamhetsprogram. Enligt idrottsnämndens remissvar på motionen har idrottsförvaltningen ett uppdrag från idrottsnämnden att ta fram ett program för ökade möjligheter för spontanidrotten i Stockholm. Detta pågående arbete finner stadsledningskontoret ligger i linje med motionens intentioner. Det kan också konstateras att staden sedan 1998 har investerat ca 506,7 mkr i olika idrottsanläggningar, varav ca 310 mkr i nya idrottsanläggningar. Flickidrott har särskilt prioriterats i de nya idrottsanläggningarna.

Utformningen av rekreationsytor för barns och ungdomars utemiljö berör många nämnder inom staden. I de fall t.ex. lekplatser, rekreationsytor, idrottsplatser mm ingår som del av en planändring regleras i plan- och bygglagen möjligheten för intresserade att lämna in (skriftliga) synpunkter. Barns och ungdomars synpunkter inkommer främst genom att föräldrar, skolor, förskolor m fl i möjligaste mån tolkar och förmedlar dessa.

I övrigt finns möjlighet att påtala behov av förändring av utemiljön till t.ex. den aktuella stadsdelsnämnden som har ansvar för parkmark, öppna förskolor och parklekar. Även gatu- och fastighetsnämnden har ett ansvar för genomförande av förändringar i den fysiska miljön. Upprustning av utemiljön sker kontinuerligt, vilket även innebär att omprioriteringar kan ske mellan olika lekparkar, lekredskap, idrottsanläggningar m m. Det är av stor vikt att det finns en dialog omprioriteringarna.

För att utforma en spännande utemiljö för barn och ungdomar behövs kunskap om deras uppfattning av utformningar av rekreationsytor och utrustning, vilka givetvis skiljer sig åt mellan olika barn och ungdomar. Staden bör kontinuerligt arbeta med att

informera sig om och använda sig av lämpliga metoder för att hämta in och beakta barns och ungdomars åsikter i det löpande arbetet.

Sammantaget anser stadsledningskontoret att staden redan arbetar i enlighet med motionärens intentioner.

Idrottsnämnden beslutade den 24 oktober 2001 att godkänna förvaltningens förslag till remissyttrande.

Reservation anfördes av *Majken Wennberg (v), bilaga 1.*

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande *Kersti Py Börjeson m.fl. (s), bilaga 1.*

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande av den 24 september 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Ärendet

Kommunstyrelsen har till idrottsnämnden remitterat en motion av Börje Vestlund (s) om den fysiska planeringen när det gäller stadens barn och ungdomar.

I motionen sägs att det i stadens fysiska planering syns väldigt litet av vilka behov barn och ungdomar har. Samtidigt konstaterar motionären att barn och ungdomar i betydligt större utsträckning än vuxna befinner sig i utemiljö. Barn och ungdomar behöver enligt motionären mångfasetterade och spännande miljöer. Det behöver enligt motionären inte automatiskt innebära stora kostnader att skapa dessa miljöer om dessa miljöer utformas tillsammans med stadens unga. Det gäller enligt motionären bland annat lekplatser, parklekar och idrottsanläggningar.

Det bör enligt motionären uppdras till berörda nämnder att arbeta för att fler spännande och intressanta mötesplatser för barn och ungdomar kommer till stånd och att barn och ungdomar får bli delaktiga i planeringsprocessen. Dessutom föreslår motionären att staden upprustar befintliga lekplatser.

STADENS IDROTTPOLITISKA PROGRAM

Kommunfullmäktige fattade den 23 april 2001 beslut om ett idrottspolitiskt program för Stockholms Stad. I inledningen sägs följande:

”Idrotten är en av de mest utbredda mänskliga aktiviteterna. Den har stor betydelse för vårt fysiska och psykiska välbefinnande.”

”Idrotten är vår största folkrörelse. Omkring 300 000 stockholmare är medlemmar i en eller flera idrottsföreningar. Bland barn och ungdomar är varannan med i en idrotts-

förening. Andelen medlemmar har hållit sig någorlunda stadigt, även när engagemanget i andra föreningsaktiviteter börjat svikta.”

Ur avsnittet om idrott för barn och ungdom kan följande citeras:

”Idrottsnämnden ska stödja barnidrott som är inriktad på lek och ger möjlighet att pröva olika idrotter. Idrott för barn ska kunna bedrivas i enkla former i barnens närområde, på skolgårdar, parklekar, bollplaner och i grönområden. Idrottsnämnden ska verka för att bland annat vid planeringen av nya bostadsområden skapa förutsättningar för ett idrottande i närmiljö”.

VERKSAMHETSPLAN 2001 FÖR IDROTTSNÄMNDEN

I idrottsnämndens verksamhetsplan för 2001 står bland annat följande under rubriken ”särskilda utvecklingsfrågor”:

”Idrott för barn och ungdom ska enligt nämnden kunna bedrivas i enkla former i barnens närområde. Det är dessutom viktigt att nya bostadsområden inte ställs utan ordentliga investeringar i idrottsanläggningar för olika idrotter och olika säsonger. Idrotten är också en viktig ingrediens i satsningen på en levande ytterstad, exempelvis i satsningar i Spånga och på Norra Järva.

Planlagd idrottsmark, liksom planlagd parkmark bör endast i undantagsfall komma i fråga för annan användning. Om så sker skall fullgod kompensation utgå.”

FÖRVALTNINGENS SYNPUNKTER

Förvaltningens uppfattning är att idrottsnämnden i sin fysiska planering till stor del planerar för barn och ungdom. Investeringar i nya idrottsanläggningar betyder i stor utsträckning en investering i idrottsaktiviteter för barn och ungdomar, i idrottsföreningar, på schemalagd tid i skolan eller i spontant idrottande. Investeringarna sker också utifrån ett jämställdhetsperspektiv där både pojkars och flickors idrottsintressen tas tillvara, och utifrån ett tillgänglighetsperspektiv där barn och ungdomar med olika funktionshinder ska ges möjlighet att idrotta.

Det pågår också en planering inom idrottsnämndens ansvarsområde som innebär att det spontana idrottandet och motionerandet ges ett vidgat utrymme. Den organiserade idrotten når cirka hälften av barn och ungdomar vilket internationellt utanför Norden är en unikt hög andel. Trots detta finns det en stor andel som inte deltar i föreningsaktiviteter men som också bör ges utrymme till fysisk aktivitet av olika slag. Ett sätt är att öppna upp idrottsplatserna och andra idrottsanläggningar för spontana aktiviteter, vilket också sker. En annan metod är att bredda utbudet på stadens idrottsplatser, vilket också sker i dag. Förvaltningen kommer i enlighet med uppdrag från idrottsnämnden presentera ett program för ökade möjligheter för spontantidrott i Stockholm.

Idrottsanläggningarna ska vara platser för idrottsutövande och en plats där man upplever idrottstävlingar som åskådare. Idrottsanläggningarna bör enligt förvaltningen också fungera som samlingspunkter i stadsdelen samtidigt som de utformas till mötesplatser över generationerna. Idrottsplatserna bör vara platser för upplevelse av idrottsatmosfären, för utflykter, för lek och en plats där hela familjen kan finna olika intres-

sen. Idrottsanläggningarna bör också utformas för att kunna möta nya idrotter och nya trender av fysisk aktivitet. I denna anda har man på flera idrottsplatser i Stockholm anlagt enklare tennisbanor, boulebänor, lekområden, skateboardramper, beachvolleybollplaner och grillplatser. Förvaltningen har också tagit fram program för Vårbergs och Gubbängens idrottsplatser som fullföljda skulle innebära att dessa blev mötesplatser för lek, kontemplation, picnic, förutom den idrott som bedrivs där redan idag.

Det är förvaltningens uppfattning att gränserna mellan lek och idrott, park och idrottsanläggning är möjlig att överskrida och bör överskridas. Parklekarna har ofta utformats i denna anda med möjlighet till både lek och tävling, där ytorna nyttjats för olika aktiviteter beroende på utövare och säsong. Vintertid sker detta gränsöverskridande tydligare än annars när isbanor spolas över hela staden på idrottsplatser och i parklekar och ingår i ett utbud som kommer alla till del, en del mer organiserat, andra helt för den spontana glädjen att röra på sig. Vissa parklekar har profilerats tydligare med stort inslag av idrottsytor och idrottsredskap. Det är förvaltningens vilja att fler idrottsparker skapas i framtiden, dvs. parker där parkmiljön finns kvar, men med inslag av idrottsytor av samma kvalitet som finns på idrottsplatserna. Det kan gälla konstgräsplaner, konstfrusna isytor, yta och korgar för streetbasket, plan för beachvolleyboll, boulebänor etc. som utgör inslag i parken som i övrigt ska domineras av lekfullhet och sällskaplig samvaro. Anläggningar ska vara till för det spontana idrottandet, men kan också bli en tillgång för närliggande skolor.

Det spontana idrottandet sker i alla åldrar, liksom den lekfulla människan finns i alla åldrar. I ett hälsoperspektiv är det viktigt att man är regelbundet fysiskt aktiv hela livet. Om det sker organiserat eller på egen hand är inte betydelsefullt. Idrottsnämnden har tagit på sitt ansvar att i första hand stödja idrottandet bland barn och ungdomar. Det gäller organiserat idrottande av barn och ungdomar från 7 till 20 år och spontant idrottande bland barn och ungdomar i alla åldrar. Samtidigt finns nämndens verksamheter också till för vuxna, inte minst stadens sim- och idrottshallar är friskvårdsanläggningar för alla åldrar, liksom alla de friluftsområden och motionsspår som staden äger.

Den forskning som bedrivs inom idrottsförvaltningen har genom olika studier fångat upp ungdomars syn på idrottens betydelse i samhällsplaneringen och i deras liv. Idrotten har ett stort utrymme i vardagen för många ungdomar, och de flesta anser att det är viktigt att satsa på investeringar i idrottsanläggningar. Man har också uttryckt en prioritering, vilket gör att idrottsnämnden har en uppfattning om ungdomens viljeriktning när det gäller satsningar inom idrottsområdet.

På stadens idrottsanläggningar finns anläggningsråd med brukarna, i första hand på platsen aktiva idrottsföreningar, som träffas regelbundet och lämnar sina synpunkter på drift, upprustning och också behov av nyinvesteringar. Den vägen fångas mycket av idrottsrörelsens ambitioner för framtiden upp. Samtidigt har Stockholms Idrottsförbund genom sitt program ”Den Goda Idrotten” samlat regionens idrottspolitiska ambitioner som utgör ett underlag för kommunernas planering inom idrottsområdet. I Stockholm finns det Idrottspolitiska programmet som innebär både en vision och en riktlinje i idrottsförvaltningens arbete.

Förvaltningen har i ett tidigare skede för några år sedan utsett ungdomsråd med en blandning av föreningsaktiva ungdomar och ungdomar som valts ut från några skolor. Detta försök blev dock inte långvarigt då rådet var svårorganiserat genom att det inte hade en gemensam eller lätthanterlig plattform. Det är förvaltningens uppfattning att man genom den forskning som bedrivs och genom idrottsrörelsens viljeuttryck på ett acceptabelt sätt fångar upp ungdomsgruppens åsikter om planeringen inom idrottsområdet. Förvaltningen anser dock att man vid alla projekt som innebär investering i närmiljö i form av framtida ”idrottsparker” ska se till att alla medborgare, även barn och ungdomar, på ett direkt sätt får uttrycka sina åsikter.

Spännande uterum är platser för lek, motion, idrott, rekreation, kontemplation, samvaro, upptäckarglädje. Det är en viktig del i livskvalitén. Detta perspektiv andas motionen och detta perspektiv stöder förvaltningen helt och fullt. Det är också ett perspektiv som i stor utsträckning enligt förvaltningen borde få genomslag i den fortsatta planeringen av det nya bostadsområdet Hammarby Sjöstad.

Förvaltningen föreslår att idrottsnämnden beslutar att godkänna idrottsförvaltningens svar på kommunstyrelsens remiss av Vestlunds motion och överlämna det till kommunstyrelsen.

Gatu- och fastighetsnämnden beslutade den 22 januari 2002 att godkänna förvaltningens förslag till remissyttrande.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Börjes Vestlund* (s), ledamoten *Teres Lindberg* (s) och tjänstgörande ersättaren *Catarina Agrell* (s), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Ann-Marie Strömberg* (v) och *Kajsa Stenfelt* (v), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Per Bolund* (mp), bilaga 1.

Gatu- och fastighetskontorets tjänsteutlåtande av den 15 november 2001 har i huvudsak följande lydelse.

SAMMANFATTNING

Enligt motionären syns väldigt lite av vilka behov barn och ungdomar har i den fysiska planeringen. I motionen föreslås därför att staden arbetar för fler spännande och intressanta mötesplatser för barn och ungdomar, att de får ta del av planeringsprocessen samt att befintliga lekplatser upprustas.

Under 1900-talet har barnen blivit tydliga som egna individer och synes på barn och deras rättigheter har radikalt ändrats. 1970-talet medförde att begrepp som jämlikhet, samverkan och medinflytande började finnas med i statliga utredningar, läroplaner

o dyl. Under 1980-talet vändes perspektivet bland forskare, arkitekter och i den allmänna samhällsdebatten från barns villkor i stads- och bostadsmiljöer till att alltmer fokuseras på barns egna perspektiv, egna kultur och möjlighet till delaktighet och medbestämmande.

Även samhällets syn på ungdomar har ändrats radikalt under förra århundradet. En ungdomspolitisk helhetssyn formulerades dock först under 1970-talet.

FN:s Barnkonvention innebär en grundläggande förändring av synen på barnet och barndomen. Budskapet i konventionen kan sammanfattas med orden ”barn skall respekteras”. 1997 antog kommunfullmäktige ett handlingsprogram gällande barnkonventionen i Stockholms stad.

Barn och ungdomar under 18 år får inte delta i kommunala folkomröstningar. Några formella hinder finns dock inte i kommunallagen mot att inhämta deras synpunkter på andra sätt, t ex genom samråd, opinionsundersökningar, enkäter etc. Plan- och bygglagen innehåller inga särskilda regler om barns och ungdomars roll i samhällsplaneringen. Vad lagen och förarbetena säger om samråd och medborgarinflytande gäller dock i princip även barn och ungdomar.

Barn och ungdomar har alltså såväl konventions- som lagstöd att utöva inflytande i olika samhällsfrågor. När barns och ungdomars synpunkter och behov tas tillvara i den fysiska planeringen sker detta emellertid i huvudsak genom att deras önskemål förs vidare av vuxna.

Stadens lekplatser, parklekar och andra offentliga rum som nyttjas av barn och ungdom upprustas kontinuerligt. Detta sker i samråd med stadsdelsförvaltningarna.

Kontoret anser i likhet med motionären att för att åstadkomma goda barn- och ungdomsmiljöer är det nödvändigt att barn och ungdomars synpunkter, kunskaper och erfarenheter på ett bättre och mer direkt sätt tas tillvara i planeringen av den fysiska miljön.

Kontoret kommer i det fortsatta förbättrings- och utvecklingsarbetet beakta hur barn- och ungdomsperspektivet ytterligare kan stärkas och tillvaratas.

UTLÅTANDE

REMISSEN

Kommunstyrelsen har till gatu- och fastighetsnämnden remitterat motion nr 36/2001 om barn och ungdomar och den fysiska planeringen för yttrande senast 2001-12-14. Motionen har även remitterats till idrottsnämnden och stadsledningskontoret.

Motionen

Börje Vestlund (s) har i motion 36/2001 (bifogas) aktualiserat frågan om barns och ungdomars medverkan och inflytande i den fysiska planeringen. Enligt motionären syns väldigt lite av vilka behov barn och ungdomar har i den fysiska planeringen. Detta trots att barn och ungdomar i betydligt större utsträckning än vuxna befinner sig i utemiljön.

Motionären menar vidare att huvuddelen av de investeringar i det offentliga rummet som görs sker inom ramen för tillgänglighets-, storstads- och ytterstadssatsningarna.

I motionen framhålls även att barn och ungdomar behöver spännande och skiftande miljöer. Motionären föreslår därför att staden arbetar för fler spännande och intressanta mötesplatser för barn och ungdomar, att de får ta del av planeringsprocessen samt att befintliga lekplatser upprustas.

BAKGRUND

Synen på barn och ungdomar

Under lång historisk tid har barn varit mer eller mindre ”osynliga” som samhällsmedborgare. De har levt på de vuxnas villkor, varit maktlösa och beroende, placerade längst ner på samhällsskalan. Först under senare delen av 1900-talet har barnen blivit tydliga som egna individer och synen på barn och deras rättigheter har radikalt ändrats. Barndomen och barnets välbefinnande har fått ett egenvärde.

Den ökade förståelsen för barn medförde inte minst att forskningen om barnens situation och utveckling tog fart. I tidigare forskning fokuserade man på att undersöka hur man på bästa sätt kunde anpassa barnen till samhället. Nu inriktar man sig på hur barns inläring och medinflytande kan stimuleras.

Lekplatsen utgör ett viktigt element i den yttre miljön i alla tätorter och i alla bostadsområden. De första offentliga lekplatserna inrättades i slutet på 1800-talet. I Stockholm väcktes frågan om offentliga lekplatser för första gången 1894. Det dröjde dock ända till 1902 innan den första lekplatsen tillkom. Politikerna insåg dock med tiden lekplatsernas värde och 1936 väcktes i staden förslag om att anställa ”parktanter” vid lekplatser. Året därpå bedrevs den första organiserade lekverksamheten på nio platser i innerstaden. Stockholm blev en föregångare för utveckling av parklek såväl inom landet som i våra grannländer. Efter inspiration från Danmark växte en ny typ av lekplatser fram, bygglekplatserna. Den första bygglekplatsen i Stockholm tillkom 1948.

På 1950-talet kom lekplatser i bostadsområdena. Även skolgårdsleken, initierad av Stina Wretling Larsson, tillkom under detta decennium. I FN-regi genomfördes 1958 ett seminarium i Stockholm med fokus på lekparkerna. De första ”skogsmulleskolorna” där barnen lärde om naturen startade 1966.

På 1970-talet genomfördes ett flertal utredningar om barns utemiljö. I dessa framfördes alltmer uppfattningen att barns lek inte var möjlig och heller inte önskvärd att helt kontrollera och hägna in. I stället hävdades att hela utemiljön måste utformas så att den fungerar för lek och barnen skall inte vara hänvisade till särskilda lekplatser.

Begrepp som jämlikhet, samverkan och medinflytande började finnas med i statliga utredningar, läroplaner och i samband med grannskapsarbeten. Att utveckla hela bostadsmiljöer och grannskap till pedagogiska miljöer som skulle ge maximalt goda uppväxtbetingelser för barnen sågs som en möjlighet. I SOU 1970:1 ”Barns utemiljö”

uttalades att "samhället har ansvar för att barnen utomhus kan leka under trygga och stimulerande former". Regeringen ställde ekonomiska resurser till förfogande för att motverka utarmningen av utemiljön. Boendesegregationens konsekvenser och barn-ovänliga bostadsområden uppmärksammades. En av 1975 års barnmiljöutrednings bakgrundsrapporter ägnades helt åt barnen och den fysiska miljön, SOU 1975:36.

Trots den förändrade synen på barns miljöer som växte fram under 1970-talet såg man inte möjligheten att fråga barnen själva för att få kunskaper om hur den fysiska miljön var från deras synpunkt. Under 1980-talet vändes perspektivet bland forskare, arkitekter och i den allmänna samhällsdebatten från barns villkor i stads- och bostadsmiljöer till att alltmer fokuseras på barns egna perspektiv, egna kultur och möjlighet till delaktighet och medbestämmande. Under årtiondet startade flera verksamheter och projekt där barn gjordes delaktiga i utformningen av den egna närmiljön i skolan (Skolans Uterum) eller bostadsområdet.

Även vad gäller samhällets syn på ungdomar ändrades radikalt under förra århundradet. En ungdomspolitisk helhetssyn formulerades dock först under 1970-talet. 1980-talets ungdomsforskning var inriktad mot "ungdom och ungdomskulturer" och fokuserades framför allt på olika former av "ungdomsproblem". Kunskapen om ungdomars livsvillkor har ökat under 1990-talet, liksom medvetenheten om betydelsen av att utnyttja denna kunskap i uppbyggnaden av en helhetsorienterad ungdomspolitik.

1994 tillsattes "Ungdomspolitiska kommittén, med uppgift att formulera konkreta mål för ungdomspolitiken och att föreslå insatser för att öka ungdomars inflytande på olika nivåer i samhället. I november 1999 (prop. 1998/115) antog riskdagen en nationell ungdomspolitik med tre övergripande mål:

- Ungdomar skall ha goda förutsättningar att leva ett självständigt liv.
- Ungdomar skall ha verklig möjlighet till inflytande och delaktighet
- Ungdomars engagemang, skapande förmåga och kritiska tänkande tas tillvara som en resurs.

Internationella dokument och nationell lagstiftning om barn och ungdomars delaktighet i den fysiska planeringen

Barnkonventionen

I samband med förberedelserna till Internationella barnåret 1979 väcktes tanken på ett folkrättsligt bindande dokument om barnens rättigheter. Tio år senare lades den slutgiltiga texten för barnkonventionen fram och antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989.

Barnkonventionen innebär en grundläggande förändring av synen på barnet och barndomen. Budskapet i konventionen kan sammanfattas med orden "barn skall respekteras". Barndomen har fått ett egenvärde och betraktas inte bara som en förberedelse till vuxenlivet. Barnen själva räknas in i kretsen av de sakkunniga.

Barnkonventionen innehåller olika slag av rättigheter, dels medborgerliga och politiska, dels ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Med barn menas enligt konventionen varje människa som är under 18 år (artikel 1). Den bygger på fyra viktiga huvudprinciper:

- Förbud mot diskriminering (artikel 2)
- Barnets bästa (artikel 3)
- Rätten till liv och utveckling (artikel 6) samt
- Rätten att uttrycka sina åsikter (artikel 12)

För samhällsplaneringen är det speciellt artiklarna 3 och 12 som har betydelse. I artikel 3 slås fast att ”vid alla åtgärder som rör barn ska barnets bästa komma i främsta rummet”. Väger något annat tyngre än barnets bästa skall detta redovisas och motiveras. Artikeln omfattar alla åtgärder som vidtas på olika nivåer i samhället där barn berörs, således även sådana som rör planering av den fysiska miljön.

Konventionens artikel 12 tillförsäkrar barn ... som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad”. Artikeln ger således barn och ungdomar rätt till inflytande över beslut som rör t.ex. närmiljö- och samhällsfrågor, såväl på övergripande nivå som på lokal nivå.

Kommunallagen

Den nya kommunallagen (SFS 1991:900) ger till skillnad från tidigare medborgarna större möjligheter till insyn och inflytande över den kommunala verksamheten. Fullmäktige har möjlighet att anordna kommunala folkomröstningar eller andra former av opinionsundersökningar för att inhämta synpunkter från medborgarna i beredningen av ett ärende.

Barn och ungdomar under 18 år får dock inte delta i folkomröstningar. Däremot finns det inga formella hinder mot att inhämta deras synpunkter genom samråd, opinionsundersökningar, enkäter etc.

Plan- och bygglagen (PBL)

Plan- och bygglagen syftar till att främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden samt en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för nuvarande och kommande generationer.

PBL innehåller inga särskilda regler om barns och ungdomars roll i samhällsplaneringen. Inte heller i förarbetena till de senaste ändringarna i PBL (prop. 1994/95:230) avseende ökade möjligheter för medborgarinflytande kommenteras barns och ungdomars roll. Vad lagen och förarbetena säger om samråd och medborgarinflytande gäller dock i princip även barn och ungdomar.

KONTORETS FÖRSLAG/SYNPUNKTER

Den 8 september 1997 beslutade kommunfullmäktige att anta ett handlingsprogram gällande barnkonventionen i Stockholms stad (utl. 1997:164). Föredragande borgarråd anförde bl.a. ”att det är angeläget att samtliga nämnder i framtiden lägger stor vikt vid konventionen, eftersom barn och ungdomar i mycket hög grad berörs av besluten.

Detta gäller också exempelvis de tekniska nämnderna; planering av yttre miljö och trafik är exempel på frågor som i stor utsträckning berör ungas livsmiljöer”.

Stadens nämnder och styrelser skall enligt handlingsprogrammet till sina verksamhetsplaner/budgetar utarbeta ”barnbilagor” som redovisar konsekvenserna för barn och ungdomar av alla förslag och beslut. Stadsdelsnämnderna skall utveckla former för barns och ungdomars inflytande och samråd bör ske med barn och ungdomar även på central nivå.

Till gatu- och fastighetsnämndens budget/verksamhetsplan 1998 utarbetades en barnbilaga i enlighet med stadens handlingsplan för barnkonventionen och uppdrag i KF budget 1998. Detta som ett led i stadens arbete med att stärka barn och ungdomars rättigheter med barnkonventionen och att ge kommunfullmäktige en samlad bild av olika beslut i ett barn- och ungdomsperspektiv. Det kommuncentrala kravet på en särskild barnbilaga har dock numera utgått.

Gatu- och fastighetskontoret har ett samlat ansvar för markförvaltning, exploatering, trafikövervakning, väghållning och för genomförande av de planer som rör den fysiska miljön i staden. Gatu- och fastighetskontoret förvaltar stadens gator, parker och naturområden och en stor del av de byggnader som används i stadens verksamhet, t ex barnstugor och parklekar. Målet är att förvalta och utveckla staden på ett sätt som gör staden attraktiv att bo, vistas och arbeta i.

Gatu- och fastighetskontorets verksamhet riktar sig till alla som bor, vistas och verkar i staden. Barn och ungdomar påverkas i hög grad av kontorets verksamhet, framför allt med avseende på närmiljön i bostadsområden samt stads- och trafikmiljön.

Gatu- och fastighetskontoret har därmed, vid sidan av stadsbyggnadskontoret som har huvudansvaret för den översiktliga och detaljerade planeringen i staden, en viktig roll vad avser utformningen av den fysiska miljön. För alla människor, men sannolikt i större grad för barn och ungdomar, spelar den fysiska omgivningen en stor roll för hur vi lever våra liv. En av grundstenarna i gatu- och fastighetskontorets arbete med den fysiska planeringen är att skapa goda miljöer för alla. Olika intressen i planeringsprocessen måste därmed vägas ihop till en helhet.

Barn och ungdomar har som ovan redovisats såväl konventions- som lagstöd att utöva inflytande i olika samhällsfrågor. Trots detta är den fysiska miljön oftast inte planerad utifrån barns och ungdomars behov. Endast i undantagsfall har man i planeringsprocessen tagit tillvara barns och ungdomars egen kunskap. När barns och ungdomars synpunkter och behov tas tillvara i den fysiska planeringen sker detta i huvudsak genom att deras önskemål förs vidare av vuxna (föräldrar, beslutsfattare av olika slag som politiker, fastighetsägare etc.

I planeringsprocessen beaktas många aspekter som miljö, trafiksäkerhet, tillgänglighet etc. Här ingår naturligtvis även hänsyn till aspekter som påverkar barn och ungdomars situation. Inom ramen för särskilda satsningar/projekt, t.ex. ytterstadssatsningen, har kontoret på ett konkret sätt arbetat med barn och ungdomars inflytande i arbetet med den fysiska miljön. Kontoret försöker också så långt möjligt ta tillvara de erfarenheter som bl.a. ytterstadssatsningen ger.

En upprustning av stadens lekplatser, parklekar och andra offentliga rum som nyttjas av barn och ungdom pågår kontinuerligt. Detta sker i samarbete med stadsdelsförvaltningarna. Kontoret har även i ett tidigare ärende till gatu- och fastighetsnämnden (2001-04-23) redovisat vilka investeringar som gjorts i detta avseende under åren 1998-2000. De investeringar i lekplatser, parklekar och andra offentliga rum som skall göras år 2002 har liksom tidigare år tagits fram i samverkan med stadsdelsförvaltningarna.

I motionen framhålls att spännande och stimulerande uterum för lek, lärande, upptäckarglädje, samvaro, idrott och motion etc. är viktiga inslag för att skapa goda uppväxtvillkor för barn och ungdom. Kontoret delar den uppfattningen. Kontoret anser i likhet med motionären att för att åstadkomma goda barn- och ungdomsmiljöer är nödvändigt att barn och ungdomars synpunkter, kunskaper och erfarenheter på ett bättre och mer direkt sätt tas tillvara i planeringen av den fysiska miljön.

Kontoret kommer i det fortsatta förbättrings- och utvecklingsarbetet beakta hur barn- och ungdomsperspektivet ytterligare kan stärkas och tillvaratas.

Gatu- och fastighetskontoret föreslår att gatu- och fastighetsnämnden godkänner kontorets svar på Börje Vestlunds motion och överlämnar detta till kommunstyrelsen.

RESERVATIONER M.M.

Idrottsnämnden

Reservation anfördes av Majken Wennberg (v) med hänvisning till sitt förslag till beslut enligt följande.

Idrottsnämnden beslutar

- att överlämna och återropa tjänsteutlåtandet, samt
- att anförda följande

Idrottsnämnden har en organisation och ett uppdrag att verka i den riktning motionen antar. Planansvaret ligger dock på stadsbyggnadsnämnden. I dag verkar allt oftare planeringsintressen krocka vad avser bostäder och gemensamhetsutrymmen. Barn och ungdomars behov av ytor för lek och idrott, både i spontan och organiserad form tenderar i dag att få en underordnad roll i planeringen. Tydliga exempel på detta är Södra Stationsområdet, Hammarby Sjöstad och planen för Nordvästra Kungsholmen. Nämnden erinrar om att planeringen inte endast får inskränka sig till att producera boendeheter, utan även måste präglas av en helhetssyn som lämnar utrymmen för möten och utomhusaktiviteter.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Kersti Py Börjeson m fl (s) enligt följande.

Förvaltningens svar är en mycket välformulerad skiss över de riktlinjer och visioner som bör vägleda Stockholms insatser när det gäller att ge invånarna goda förutsättningar för idrott och rörelse. Spännande utrum måste alltid ingå som en viktig komponent när staden planerar nya bostadsområden, och då gäller det att inte bara planera för idrottsplatser utan att även bevara de fria ytor som redan finns och som inbjuder till spontan lek där fantasin och rörelseglädjen kan få fritt spelrum. Där tror vi att stadsplanerare skulle kunna lära en hel del av att låta även små barn delta i utformandet av boende- och andra närmiljöer. Denna fråga berör främst andra nämnder, men idrottsnämnden kan bidra med sin sakkunskap och sina forskningsrön.

Även hälsoperspektivet måste vara vägledande i arbetet att utforma olika stads- och boendemiljöer. Många barn och ungdomar lever i dag ett alltför stillasittande liv och för att underlätta och uppmuntra till fysiska aktiviteter är det viktigt att det är nära till lekplatserna, idrottsarenorna och de fria ytorna.

Gatu- och fastighetsnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Börje Vestlund (s), ledamoten Teres Lindberg (s) och tjänstgörande ersättaren Catarina Agrell (s) med hänvisning till det av vice ordföranden Börje Vestlund (s) framställda yrkandet, enligt följande.

Gatu- och fastighetsnämnden beslutar
att bifalla motionen
samt
att därutöver anför följande

Kontoret belyser inte behovet av nya intressanta och spännande platser för barn och ungdomar. Det är också beklagligt att inga förslag på hur barn och ungdomar ska kunna delta i planeringsprocessen presenteras. Det redovisas inte vilka insatser gatu- och fastighetsnämnden har gjort för att förbättra barn och ungdomars lekmiljö. Kontoret har därför ingen samlad syn vad gäller barn och ungdomar.

Reservation anfördes av Ann-Marie Strömberg (v) och Kajsa Stenfelt (v) med hänvisning till det av ledamoten Ann-Marie Strömberg m fl (v) framställda yrkandet, enligt följande.

Gatu- och fastighetskontoret beslutar
Att som svar på remissen överlämna och återropa kontorets tjänsteutlåtande,
Att för sin del tillstyrka motionen,
Att föreslå kommunfullmäktige att inrätta ungdomsråd knutna till nämnderna i staden på samma sätt som pensionärsråd och handikappråd, samt
Att därutöver anför följande.

Kommunfullmäktige har i bred politisk enighet beslutat att FN:s barnkonvention skall vara vägledande för staden. Detta gäller även den fysiska planeringen som i högsta grad berör barn och ungdomar. Barns och ungdomars intressen måste därför på ett helt annat sätt än hittills beaktas vid den fysiska planeringen och barn och ungdomar måste också få möjlighet att direkt – inte enbart indirekt – få påverka de beslut som tas beträffande deras fysiska miljö.

Stadsdelsnämnderna har på det lokala planet en viktig funktion och borde vara naturliga fora för barn och ungdomar att i dialog med beslutsfattare – både tjänstemän och politiker – kunna framföra sina åsikter. Till stadsdelsnämnderna finns lokala pensionärsråd och lokala handikappråd knutna – lika naturligt skulle det vara att också ha lokala ungdomsråd. Staden skulle även kunna inrätta ungdomsråd knutna till centrala nämnder och ett centralt ungdomsråd, på samma sätt som det finns ett centralt pensio-

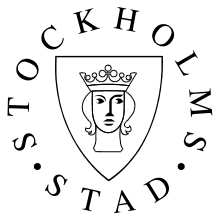
närsråd och ett centralt handikappråd. Berörda nämnder skall sedan ha skyldighet att inhämta ungdomsrådets uppfattning när ärenden som berör barn och ungdomar skall behandlas på samma sätt som pensionärsrådets och handikapprådets uppfattning skall inhämtas när ärenden som berör dessa skall behandlas.

Reservation anfördes av ledamoten Per Bolund (mp) med hänvisning till sitt framställda yrkande, enligt följande.

Nämnden beslutar att:

1. bifalla motionen
2. anföra följande:

Motionens inriktning ligger helt i linje med miljöpartiets förslag i budgetarna för denna mandatperiod. Vi anser att staden måste satsa mycket mer än i dag på alla miljöer där barn vistas. Detta gäller hälsoaspekter som att förebygga allergier såväl som att det finns tillgång till fritidsaktiviteter utan stora kostnader. Vi anser också att barn skall få vara med i större utsträckning vid planeringen av miljöer av olika slag - inte bara där barn huvudsakligen vistas som lekparker och skolor utan även i den fysiska miljön över huvud taget. Ett barnperspektiv bör läggas på all planering och FN:s barnkonvention bör iaktas i alla beslut. Vi menar också att även sociala miljöer mm bör planeras utifrån ett barnperspektiv. Ett mjukare samhälle är bra för alla, inte bara för barn.

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

2001:36

2001:36

Motion av Börje Vestlund (s) om den fysiska planeringen när det gäller stadens barn och ungdomar

När det gäller stadens fysiska planering syns väldigt lite av vilka behov barn- och ungdomar har. Ändå kan man konstatera att barn- och ungdomar i betydligt större utsträckning än vuxna befinner sig i utemiljö.

Vid en redovisning över hur stor investeringarna har varit för barn- och ungdomar så redovisar Gatu- och Fastighetskontoret att de åtgärder som utförts har i huvudsak varit inom ramen för tillgänglighets-, storstad och ytterstadssatsningarna.

De kommunala bostadsföretagen har i större utsträckning tagit ansvar för barnens utemiljö. Barnen och ungdomarna behöver i utemiljön mångfacetterade och spännande miljöer som inte automatiskt innebär stora kostnader. Förutsättningen för detta är dock att staden måste utforma utemiljöerna tillsammans med stadens unga. Endast brukarna av verksamheten kan bäst bedöma behoven. Det behövs spännande lekplatser i naturmiljö, traditionella lekplatser med gungor, karuseller os v , intressanta parkleka samt idrottsanläggningar av olika slag r. Det behövs också en upprustning av stadens nuvarande lekplatser, parklekar och anläggningar. Det finns idag nya bestämmelser för utformning av lekplatser. Staden kan knappast uppfylla dessa i huvuddelen av sina lekplatser.

Jag föreslår kommunfullmäktige att

1. uppdra till berörda nämnder att arbeta för att fler spännande och intressanta mötesplatser för barn och ungdomar kommer till stånd,

2. barn- och ungdomar för ta del av planeringsprocessen, samt
3. staden upprustar befintliga lekplatser.

Stockholm den 18 juni 2001

Börje Vestlund